

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Joannis Commirii E Societate Jesu Carminum Libri Tres

Commire, Jean

Lutetiæ Parisiorum, 1678

De Arte Parandae Famae Oratio. Dicta Rothomagi VIII. Id. Dec. An.
M.DC.LXII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14818

215

DE ARTE
PARANDÆ FAMÆ
ORATIO.

Dicta Rothomagi VIII. ID. DEC. AN. M. DC. LXII.

ETSI semper opinatus sum, illustrissime ecclesiæ princeps, illustrissimi præfides, amplissimi senatores, cæterique auditores ornatissimi, famam admirationemque popularem, & negligi tutius & contemni præclarius, quam optari à sapiente: tamen nullo modo iis assentire posse videor, qui ut omni voluptate interdictum Christianis volunt, ita nomen quoque laudis ac gloriæ respuunt auribus, remque ipsam sic tanquam grave scelus averfantur. Quasi scelus esse queat in eo ullum, quod & ad morum honestatem Deus commendat, & natura desiderat ad solatium vitæ, & præscribit ratio ad legum officiorumque custodiam, & virtus denique civilis ut præmium laborum mercedemque proponit! Est enim profecto ut opum ac facultatum, sic famæ existimationisque justa quædam possessio: si & in concupiscendo modus, & in quærendo æquitas, & in fruendo temperantia fervetur.

Quæ quia incredibilem quandam excelsitatem mentis desiderant, nec in pectora vulgi cadunt, animosque populares: hinc fit ut cum bonis artibus consequi gloriam plerique nolint, aut omnino nequeant; eam fraude ac dolo malo captent: ejusque si non corpus, at imaginem certe atque umbram aucupentur. Ita enim se res habet. Ex iis bonis quæ commoditati vitæ aut

Ec

dignitati serviunt, nullius fere solet esse quam famæ distributio iniquior. Meritorum quidem ac recte factorum tam obscura sunt jura, tam parum perspecta vis & gravitas; ut sæpe contemnantur qui illis abundant; quibus autem nulla suppetunt, ii ad summos honores evehantur: & cum præclaris solum artibus ac studiis ea debeatur merces, flagitia fere obtinent; iisdemque gradibus & viis ad magnam existimationem, & ad summam opulentiam pervenitur. Avaritia enim non se continet intra pecuniæ limites, sed grassatur quoque in celebritatem nominis; atque in hoc fundo & patrimonio virtutum, non minus quam in foro & mercatu latrocinia exercet, tenditque insidias.

Et tamen in tanta corruptela morum atque labe silent leges! nec ulla de coercendis famæ prædonibus edicta feruntur; cum levibus etiam furtis poenæ constitutæ sint & multæ & graves. In quo sane mirari satis non possum nostram rationem aut inconstantiam potius: qui vel tanti faciamus hoc bonum quod exponimus temerè cunctis; vel cum tanti faciamus, non illud tamen majori cum cura ac diligentia tueamur.

Ut ut sit; decrevi hodie, præfides senatoresque amplissimi, homines istos, qui illustres falso dicuntur, qui simulatione virtutum ad honores irrepunt, qui artem quandam parandæ famæ colunt illiberalem ac sordidam, ad tribunal vestrum deferre. Nam etsi fortasse, propter lenitatem summam legum atque clementiam, graviora supplicia videbuntur posse defugere; ludibrium tamen quod debent publico, vitare nullo modo poterunt. Nec opus esse arbitror de hoc argumento dicentem à vobis postulare, ut attente benigneque audiatis. Vestra enim agitur, communisque omnium causa, qui veræ laudi

gloriæque student; cuius possessionem asseruisse vobis videbor, si eam ex prædonum impudentissimorum injusta usurpatione vindicavero. Mihi certe jucundissimum erit in carpendis aliorum moribus prædicare laudes vestras, iisque splendorem ac fulgorem aliquem comparatione vitiorum afferre. Atque ita fugiam adulationis suspicionem, parcamque vestræ modestiæ, ut muneri meo ac propensissimæ voluntati faciam satis. Et erit profecto in ea quam profiteor eloquentiæ facultate gratus error & peccatum felix, sic illius quod proposuissem contrarium effecisse, ut elogium adornasse me, non accusationem meditatam existimetis.

Quanquam sic objurgatoris partes agere in hac causa decrevi, ut neminem appellandum acerbius, ac ne demonstrandum quidem, aut signo aliquo indicandum putem. Sed in universum & infinitè quæram de toto hoc genere captatorum atque insidiatorum laudis. De quorum arte cum tria debeant disputari: primum quibus illa constet nitaturque principiis; deinde quam multiplex in ejusdem usu, & exercitatione fraus sit atque fallacia; postremò, quem exitum finemque habeat: sic ea tractabuntur à nobis, ut in primo quidem ac tertio capite brevissimi, in secundo breves, in cuncta oratione non nimium verbosi fore videamur.

Vultis igitur, auditores, placita sectæ hujus & effata videamus, quam remota sint ab usu & opinione communi proborum, quam ab instituto virtutis & sapientiæ aliena, quam plena fraudis ac veneni, quam denique societati hominum perniciosa? Audite quomodo ipsimet loquantur: præstat enim ex suo ore quid sentiant, quam ex meo cognoscere.

Quid est, inquiunt, quod tantopere obtrectant no-

bis, artique nostræ detrahunt invidentissimi homines? an quia rationes sequimur parum honestas conciliandæ famæ, ideo objurgandi sumus? Ignorant scilicet, cujus rei cupiditas necessaria sit, ejus consequendæ turpem viam omnino nullam esse? in fama vel felicitas vitæ sita est, vel præsidium certe positum ingens ad beatè vivendum: quibus rebus carere necesse erit maximam partem hominum, si virtuti ac præclare factis gloria solum debetur. Quod quid aliud est, quam ad paucos summi boni possessionem referre velle, calamitosos autem reddere complures ac perpetuo miseros? Insistant sane isti æmulatores heroum veterum, quando ita volunt, asperum ac præruptum iter; gaudeant viam aperuisse sibi per ardua: modo ne invideant nobis quod & facilius, & celerius, & minori cum periculo pervenimus, quo per ambages & discrimina multa tendunt. Quid refert, rebus ipsis, an opinione rerum id consequamur, quod utro tandem modo continget, æquale futurum est? Nihil interest ad famam, quam verè magnus sis, sed quam præclarus alijs videre. Opinionem enim & existimationem non virtus ipsa per sese ac merita gignunt, cum minime cadant sub sensus; sed species & simulacra virtutis quæ feriunt oculos & admirationem creant. Neque vero minor est vel fructus vel jucunditas hujus qualiscumque gloriæ ac celebritatis: cum ejus boni possessio sola perceptione animi & comprehensione adeatur. Nam ut ille dives judicari non debet, qui multas opes habet in arca congestas, sed qui iis fruitur; cum avari in summa pecuniæ affluentia semper egeant: ita non conscientia meritorum, sed opinione & persuasionem constat, ista quam tantopere appetimus, gloriæ jucunditas? isque demum frui fama

est dicendus, non qui multa præclare fecit ac fortiter; sed qui gaudet se dignum judicari, cui illa præclara facta & decora tribuantur. Quid autem admirabilius quam ita versari in luce civitatum, ut cunctorum oculis imponas; & cum omnium intimi sensus mentesque pateant, ipse nemini sis notus, novusque semper & alius, & major te ipso videre? Nam conciliare virtuti laudem, nihilo sane difficilius est, quam soli splendorem asserere, fulgoremque sideribus. At illud efficere, ut flammula tenuis lumen solis & astrorum equare videatur aut etiam vincere; ut quod obscurum sit fulgeat, quod depressum ac humile emineat, quod inane ac vacuum extet, quod contemptum & abjectum suspiciatur: id consequi, ut in ignoratione summa, doctrinæ opinione floreas; in nullo rerum usu, sapientissimus habearis: famam ingenii conjungere cum maximo stupore, scribendi ac dicendi gloriam cum stultitia singulari: sic ornare vitia colore inducto virtutum, ut laudentur: gratiam atque venustatem rebus obscœnis tantam conciliare, ut placeant: restituere vetustis suam novitatem, corruptis integritatem, vitam atque animam sepultis: hoc vero incredibilis cujusdam solertiæ est, hoc specimen nostræ artis, ac singulare miraculum.

Sic illi loquuntur, sic sentiunt, auditores, & verbis quidem atque sententiis egregiè facta respondent: nec segnius in reliquam substructionem incumbunt, quam posuere fundamentum. Sed quia si vagari per singula vellemus, nostra futura esset infinita oratio: placet illa nunc ad capita omnino quatuor revocare. Cum enim insidias quæ pecuniæ tendi solent, ad famam aucupandam dixerimus esse traductas: earum nominibus sic utemur, ut latrocinii, præstigiæ, monopolii, mone-

netæ adulteratæ crimina , gloriosis nostris non dubitemus objicere. Nam etsi rerum videtur conditio diversa ; par tamen utrobique malitia , eadem fallendi ratio & voluntas patebit.

Primum igitur , nonnulli in famam invadunt , eamque usurpant nullo alio jure , quam quo latrones aliena bona , sua faciunt : quæ ubi retinere apud se aliquandiu , vel quia non repetebantur ab ignavis , vel quia à parum diligentibus rei familiaris deserebantur ; inducunt præscriptionem , vel colorem potius aliquem juris , qui non illos quidem justos reddat possessores , sed metu tamen legum solvat , & actionem si quæ intenderetur , excludat. Hi sunt præcones ac buccinatores factorum suorum : laudem enim quam ab iis expectare deberent , cum sibi tribuunt , depeculantur. Quæ ratio , etsi primo aspectu videtur absurda , minimeque idonea celebritati comparandæ : tamen incredibile dictum est quantum valeat , cum in loco & ex arte ac disciplina quadam adhibetur. Plerique enim hominum ita sunt à natura comparati , ut extorqueri à sese quam obtineri laudationem malint. Sive quod majus est hoc bonum atque præstantius , quam ut sponte gratisque obtrudi debeat : sive quod in prædicando altero tacite quodam modo fatemur nos impares , & obstruere videmur luci propriæ , celebratione æmulæ virtutis : sive quod tutius putatur atque consultius aliorum de se judicium sequi quam prævertere : sive sapientiæ postremo est sustinere opinionem in re ambigua & obnoxia errori , & habere quo excusare credulitatem possis , si falli te ac decipi forte contigerit. Certe imitantur complures , illos qui veniunt ad forum & nundinas : nisi prensantur , nisi ambiuntur à mercatoribus , nisi prope per vim

Latrocinium famæ ,

ac contumeliam impelluntur, nihil emunt. Est quidem gloria, ut scite appellatur à doctis, Echo virtutis ac recte factorum. Sed sane Echo illa perpetuo conticescet, nisi præeas, ultroque excites. Vis nomen tuum longe lateque celebrari, vis orbem universum circumsonare laudibus tuis, vis plaudi tibi ab remotissimis etiam gentibus: fac prior ipse famæ tubam infles; prædicesque de te quam poteris magnificentissime: tunc enim centum quasi vocibus respondebit illa popularis Echo, & honorificos de te rumores, cum grata admurmuratione audientium, ubique feret.

Quanquam in hoc adhibere iudicium aliquod merito solent. Nam aliter agunt cum rudi plebe, & pueris & mulierculis; quam cum viris, & iis qui ingenio, qui sagacitate, qui usu aliquo rerum pollent. Alteri enim cum auctoritate, & quasi pro imperio tractari debent: ita ut quo quisque audacior est, atque impudentior in jactandis rebus suis, hoc admirationem majorem ac plausum apud illos mereatur. Sic enim colligunt, quæ tanta confidentia prædicentur, ea dubia & suspecta esse non posse. Simul id magnanimitati tribuunt, ac redundantia cuidam virtutis non capientis sese intra limites pectoris angustos, sed erumpere gestientis & probare se publico, ad invidiae ludibrium, & ut exemplum illustre extet in quod cives intueantur.

Alteri autem paulo civilius ac liberalius & quasi ex occulto & cum reverentia falli volunt: offenderentur enim insolenti illa & aperta ostentatione sui. Quare astuti homines, cum in illos incidere, obiter tantum ac veluti aliud agendo de se prædicant, idque permodeste ac paucis: raroque id faciunt ac fere sine arbitris, infufurrando in aurem, & petita secreti fide. Qua simu-

latione modestiæ cum admirationem sui immensum augent, tum loquacitatem incendunt imposita silentii lege: ac specie verantium, gravissime laudes suas imperant. Deliguntur enim consulto homines, ut falsè Comicus ait, pleni rimarum & qui undique effluunt; apud quos perinde sit deponere arcanum, atque illud per vicos & compita civitatis, præconum vocibus publicare. Serpit enim momento, manatque in infinitum ex eorum ore profectus rumor, occupatque aures remotissimarum gentium quasi contagione quadam & propagatione laudis. Quomodo lapillus si conjiciatur in stagnum, silente vento & quiescentibus undis æquabile, cadendo figurat aquam modice in orbem, ac veluti rugam inducit quæ initio fallit oculos; mox tamen succedente altera paulatim explicatur, fitque seipsa quodammodo amplior. Aliis deinde atque aliis ordine fluentibus, & se metuo interpellentibus circulis ita crescit, ut denique impleat superficiem stagni totam, nec nisi ripis ejusdem ac limitibus terminetur.

Jam callidè nonnulli aliorum præconiis laudes suas intexunt; ut Phidiam statuæ Palladis ferunt inseruisse nomen suum, ita ut expungi non posset, quin signum ipsius Deæ violaretur. Sunt qui promittunt famam & immortalitatem, ut habere scilicet credantur in sua potestate, id quod non essent daturi nisi haberent. Alii commendare solent & tollere in cœlum eas artes in quibus sibi non omnino inepti videntur. Si saltant, si sciunt fidibus, si eloquentiam aut poësim non infeliciter attingerunt, in iis rebus sitam esse contendunt perfectionem & absolutionem vitæ: pugnabuntque plus ingenii, plus judicii, plus subtilitatis ad epigramma argute concluendum, vel aptandam venuste numeris suis cantilenam

tilenam, quam ad totius philosophiæ comprehensionem requiri.

Nec illud minoris est artis, quod insectationem vitiorum quibus carent, ad commendationem suam traducunt: laudantur enim qui dissimiles sunt contemtionem dignis. Quo in genere multis profuit, ultro in se calamos futilium hominum provocasse; aut scripsisse etiam alieno nomine, ac fere de rebus nihili satyras & libellos famosos, ut locus esset honorificis defensionibus; utque per necessitatem propulsandæ calumniæ, tum ipsi cupiditati suæ liberalius indulgerent, tum boni omnes invitarentur ad ferendam opem virtuti oppressæ, ejusque dignitatem publicis elogiis communique judicio tuendam. Indidem est, & ex ejusdem disciplinæ fonte profectum, quod in rixas & contentiones principum se ultro immiscent. Nam aut creduntur delecti certo consilio patroni majestatis, quod summæ existimationis est: aut sponte suscepisse patriæ causam, quod magnitudinis animi atque pietatis. Illud certe obtinent ut nominentur in famosa lite; utque apud suos juxta & externos, si non victoria, pugna saltem ac dimicatione inclarescant.

His gloriæ atrociniis atque furtis, auditores, nescio an debeam adjungere artem illam præstigiæ, quam venuste Quintilianus appellat *circulatoriam jactationem*; qua multi utuntur ad plausum & admirationem vulgi captandam. Atque ut hoc intelligatis, quod mente facilius comprehendi potest, quam verbis & oratione explicari: ponite quæso vobis ante oculos, unum aliquem ex circumforaneis istis præstigiatoribus, quibus unum à republica demandatum munus esse videtur, ut volentes impune decipiant. Præter pueros &

Præstigiæ famæ.

bajulos, & infimæ plebis facem, veniunt sæpe ad illum cives etiam honesti oblectationis causa, & ut animos ab contentione fatigatos, joculari spectaculo, nugisque audiendis paulum recreent: certi tamen nullam mendacissimi agyræ sermonibus fidem adhibere. Interea pegma ille conscendit, exponitque suas merces ambitiose & ad pompam. Promit unguenta, pastillos, odores exoticos omnis generis: crustula dealbandis dentibus à se confecta diligenter; mirificum saponem ad detergendas manus, cutemque lævigandam; pulverem qui siccat crines, eosque crispet innoxie; alia ejusdem notæ medicamina, quasi in antecessum præmittit. Nam ubi ventum est ad divinum illud & cœleste pharmacum, Deus bone! quam gloriose se jactat in hoc campo, quam triumphat magnifice, quam novis quam exquisitis nominibus rem unam appellat! Hoc enimvero *moly*, hoc cœlestem panacæam esse; contineri in mithridatico suo fontem vitæ, animam mundi, medullam astrorum, immortalitatis antidotum, alexicacon universale. Ne multa; (vereor enim ne circulatorum quoque agere imitando videar) hoc perficit pollicitationibus suis, & crebra jactatione miraculorum, quæ ubique patrata narrat ope incomparabilis medicamenti, ut demum pecuniam à cunctis, scientibus, videntibus, & suam ipsorum stultitiam ridentibus emungat.

Ecquis vestrum, auditores, tanquam in tabula, depictos non agnoscit mores certorum hominum, quos dicebam præstigiis suis eblandiri famam & celebritatem; idque consequi aperta professione mentienti, ut plerique sibi credant, nulli certe non dissentire vereantur. Primum enim nulla unquam de re dubitant, aut sustinent assensum: ad quæstiones etiam ino-

pinatas semper parati, aiunt aut negant præfractè & confidenter. Laudas factum alicujus dignum memoria & celebratione bonorum; illi statim multo admirabilia decem pro uno subjicient, adductis nominibus locorum atque personarum, tanquam oculati testes fuissent. Incidet ut fit, sermo de statu præsentium rerum ac felicitate Galliæ, sub rege tam forti tamque moderato: excurrent illi continuo in regiones orbis universas; qui mores & indoles principum singulorum, quæ mens, quæ consilia, qui apparatus, quæ ratio gerendi imperii tanta securitate narrabunt, ut non ea finisse, sed spectasse videantur. Antiquitatem amas? tenent omnium ætatum historiam: Assyriorum, Medorum, Persarum, Phœnicum, Ægyptiorum, Scytharum origines, successores, colonias ordine & articulim referent, ut sunt descriptæ à Beroso, Manethone & Hiramio rege suis in annalibus, quos scilicet legerunt. Novitatis cupidus es? nova in cœlo deprehenderunt astra, conversionesque planetarum ignotas Copernico atque Tichoni. De circuli ad quadrum reductione deque perpetuitate motus solemnes quæstiones, quibus in extricandis docta antiquitas irritò conatu desudavit, nullo negotio solvent. Artefactis machinisque delectare? novos in utraque architectura reperere ordines ac modos, nova tormentorum genera, quibus non jam globi, sed armati milites in oppida excutiantur. Quid plura persequar, auditores? cogitate res quantum potestis arduas atque difficiles, optate quicquid incredibile factu videtur ac supra naturæ vires positum; hoc circulatorum nostri non modo se facere posse confident, sed etiam se fecisse gloriabuntur.

Atque scitis profecto nihil hic fingi à me, vel au-

Ff ij

geri per suspiciones & calumnias, à quibus longe semper abfui: vereorque potius ut parcitatem in carpendo nimiam, quam cupiditatem reprehendatis. Quid autem docti homines & cordati cogitant cum hæc intuentur? Rident privatim & in sinu mimum, ac comœdiam popularem, & stoliditate vulgi fruuntur. Favent tamen ipsi quoque in publico, plauduntque cum turba, impostoribus audacissimis: ne invidere alienæ laudi, ne obrectare honestis artibus, ne pugnare cum communi sensu, ne lites & rixas, ne contentiones & odia civium quærere videantur.

Monopolium fa-
mæ

Sed veniamus ad tertium illud genus fraudatorum, qui exercent quasi quædam monopolia famæ, & societates laudum atque commercia, magna cum sua, tum amicorum utilitate quæstuque instituunt. Nihil attinet, auditores, ut eos demonstrarem apertius. Plenæ enim sunt urbes, plenæ provinciæ, plena Gallia & Europa omnis, his coitionibus & conspirationibus *pretiosorum* ac *pretiosarum*, (ut appellari amant) qui pretium rebus ponunt, & existimationi publicæ moderantur. Leges habent, quas privata singuli utilitate, non amore communis boni custodiunt: laudant mutuo ut laudentur, & fœnore gloriam dant & accipiunt. Easdem amicitias & familiaritates colunt, easdem lites & inimicitias exercent: cæteris omnibus obrectant, prohibentque aditu & possessione famæ, cujus regnum sibi vindicant, quamque pro jure suo dispensare ad arbitrium volunt. Ignotus es aut parum adversus fœderatos officiosus cliens? bardus, stupidus, insulsus, cum ingenio, cum literis & urbanitate tua audies. Initiatus es arcanis mysteriis, applicuisti te ad unum aliquem qui te ostentare possit & commendare famæ? esto securus,

ibis per ora populorum, nullaque erit tam remota gens, nulla tam barbara natio, quæ nominis tui admiratione non capiatur.

Meministis auditores, neque enim profecto potestis oblivisci; quid Lutetiæ in illo theatro ingeniorum, in illa quasi communi politiorum hominum patria, quotidie fiat. Ubi candidatus quispiam gloriæ, paucorum suffragio & ambitu, dignus est visus qui publicam in lucem concionum, aut splendorem fori prodeat; qui fiunt concursus, quanti ad portam clamores, quam ægre submovetur à licitoribus turba? (Et hoc enim ad celebritatem facit, custodes apposuisse ad januam.) Matronæ nobiles cum puellis delicatis, & tota cincinnatorum gente certatim confluunt: currus etiam mittuntur inanes cum phaleratis equis, qui dominorum locum teneant, adhinniantque dicenti. Quid deinde? quid? Vix cœpit dicere & jam mirantur; respectant invicem attonitis similes, tollunt humeros atque manus præ stupore: quod tussunt, quod excreant, id fit ex composito, & ad testificationem laudis; & cum reverentia loci frænum linguæ imponat, toto corpore exclamare gestiunt.

Nec minor est pro libris, si quos forte scribunt, ambitio & conflictus. Jam enim primùm quod meditantur, longo ante intervallo denuntiare & ostentare per amicos solent, quam applicent ipsi sese ad scribendum; curant dissipari per provincias, & vulgari apud exteros hunc rumorem: astute quidem & ex præceptionibus artis suæ. Nam susceptione ipsa & designatione operis, opinionem consequuntur doctrinæ: tum illud præterea efficiunt, ut multorum ad se literis, & hortationibus præstantissimorum hominum, publico innotescant. Quo fit

ut etiamsi ab incœpto postea desistant, illud non in magnitudinem laboris ac imbecillitatem ingenii, ut par erat; sed vel in occupationes magnas suas, vel in valetudinem, vel in pigritiam ingeniosis etiam viris familiarem, vel postremò honestam aliquam in causam, cujusmodi solet adduci multiplex, referatur. Certe sine conflictu ullo ac dimicatione, laudem acquirunt, & gloria fruuntur; quia cum facillime possent, visi sunt studio & proposito eam persequi noluisse.

Quid si autem ovum illud, diu noctuque incubando per annos complures, aliquando tandem excluditur? Quid? Gallinæ filius albæ, vel Phoenix potius prorupit in lucem. Græci, Romani, Itali scriptores!

Vos viles pulli nati infelicibus ovis.

Recens adhuc à manu & calamo cœlestis partus, circumfertur per gynecæa & circulos: recitantur ea capita in quibus auctor se amavit plusculum, indulfitque genio liberalius: revocatur ad versus pene singulos, euge, belle, divine. Interea natio omnis typographorum obsidet, prensatque scriptorem, pecuniæ vim magnam certatim offerunt. Argenteis formis, coronaria papyro, vineis & acanthis ad omnem elegantiam librum concinnant; pretium denique dicitur ingens quod excandefaciat annonam. Quid est, auditores, an mentior? An non ita uti prædico quotidie res fiunt, ac multo etiam cupidius & ambitu majori? Intelligitis nunc tandem quam magnum in hac arte præsidium sit ad famam, quamque pronus per istas coitiones conspirationesque illustrium, ad templum gloriæ pandatur aditus? Nempe tu Lipsi, tu Casaubone, aut de cœtu doctorum quisquis es, audebis credo carpere hunc librum quem arbitri publicæ existimationis miris laudi-

bus efferunt , quem elogiis patritii complures munierunt utraque lingua scriptis ? quem foeminae principes in interiore sponda & recessu cubiculi , cum myrrhinis , & sigillis , & odoribus , & mundo elegantiori , ebeninis forulis scrinioque inclusum pretioso custodiunt ? quem puellae nobiles ferunt in oculis & sinu , quem deosculantur , quem memoria tenent ? Tu vero tacebis , si sapias , abstinebisque , ab eo manum ; si non fustis ac scuticae metu , at certe ne pro insulso , & inficeto , & agresti magistrillo , te habeat grex omnis politiorum , ac ridendum te cunctis exhibendumque proponat.

Vultis nunc , auditores , ex ista aperta & tumultuosa nundinatione laudis , in tectiorem aliam & secretiorem famae officinam transeamus ? Etsi autem vereor , ut quod mente sentio explicare fatis possim , vobis tamen pro acumine vestro ad intelligentiam & comprehensionem sufficiet , rem levi signo indicasse. Neque enim profecto ignoratis , quid sapientissimi viri cogitent , quum inter se ac familiariter queruntur , abundare rempublicam adulterinis nummis , qui pro legitimis in commercium vitae , & cum proba minimeque suspecta pecunia mutantur. Eo certe perducta nunc est improba hujus artis felicitas , ut callidissimi etiam plerique inducantur in fraudem. Color vividus ac florens , sonus integer , forma & characteres elegantissime excusi , pondus ipsum ac mensura proxime accedit ad imitationem perfectam monetæ incorruptæ ac veræ. Denique , ut aperte loquar & sine ambagibus ; nemo nunc est homo tam plumbeus , tam spissus , tam plenus scorix atque facis , qui in officina famae non splendet , qui pretiosus , qui auro & argento contra carus inde non prodeat. Atque hæc quidem admirabiliora videri

Officina adulterina fama.

debent, quod nec impendio nec labore magno fiunt. Tota enim ratio & subtilitas in eo est posita, ut occultentur vitia, quæ intus sunt, diligenter; quæ vero extant, iis color & quasi bractea virtutis quam potest speciosissima inducatur. Nempe omnia vitia splendorem aliquem trahunt ex vicinia virtutum, easque parte nonnulla sui referunt. Ex quo apparet quam non difficile sit, monetalibus istis, ut sic dicam, falsariis, inaurare mores suos, & levi tectorio honestatis, sordibus animorum pretium arrogare.

Homines plumbei.

Venit ad eos aliquis ingenio tardo & lento: exploratur. Surdum quiddam & obscurum sonat: multum habet plumbi. Ne se temere inferat in coetus & congressiones hominum politiorum; quibus & celeres animi motus, & copia sermonis, & in dictis jaciendis venustas, & dexteritas in excipiendis, & cæteræ postremo artes homine urbano & liberali dignæ. Sciat tacendi partes sibi esse impositas: eas si recte tuebitur, brevi cognoscet quam verè à sapientissimo rege sit dictum; stultus si tacuerit, sapiens reputabitur. Studet enim, mirum in modum nostra ætas, tribuitque plurimum taciturnitati. Signum est enim plenæ opibus confertæque mentis, quæ inanes verborum sonos minime reddit. Quis flumen hoc ingenii non suspiciat, cujus fundum non videt? Quid de illo non speres, qui nunquam loquitur quæ reprehendas, multa silere videtur quæ mirari possis? qui putatur habitare secum ac conversari cum tacet, quod sibi solus auditor, solus conscius & familiaris esse mereatur? Inducenda tamen huic plumbo aliqua quasi lamella ex auro, quæ moretur oculos & opinionem augeat opulentia latentis. Ergo habeat meditados de imperio & politica administratione lo-

cos

cos communes, axiomata petita ex intimo Taciti penu,
breves aliquas & suspiciosas sententias, quæ plus di-
cant quam sonent auribus. Ea in loco scite & gravi-
ter adhibeat, ut excidisse nec opinanti putentur, non
allata de industria fuisse. Jam de principe, de admini-
stris, de rationibus gentium exterarum, de pace ac
bello ambiguè semper & timidè, nutuque potius ac
supercilio, quam verbis iudicium ferat. Ita demum de
re qualibet interrogatus, vel pronuntiet, ut aliquid sem-
per esse in animo quod retinere velit; vel rursus fileat,
ut taciturnitas ipsa cum significatione quadam sapien-
tiæ conjuncta esse videatur. Mentiar, auditores, ni
novus ex stupido isto Solon, aut Lycurgus alter re-
pente excudatur, cujus ab ore cuncti pendeant, le-
gesque discant bene ac sapienter imperandi.

Quis autem iste alter perlucens & inanis totus? Pon-
dus non habes, bone vir: opus est arte qua vitrum
tuum dissimules. Tinnistamen & acurum sonas: sic po-
tès fallere & decipere incautos. Age utere facultate
garrandi tua; multis enim loquacitas conciliat nunc
famam & existimationem doctrinæ. Quare pervium
hoc & perlucens vitrum stipetur, & quasi obstruatur
multa serie librorum, quorum titulos & argumenta
memoriter teneas: citesque identidem quo quisque an-
no sit typis excusus; Basileæ an Venetiis, Romæ an
Lugduni, Aldi an Frobenii prælo? Delibandæ præte-
rea controversiæ celebres doctorum, de tribus capitu-
lis & synodo Sirmiensi, de Constantini baptismo ejus-
que diplomate: postremo loci insigniores utriusque
historiæ notandi, quos ad pompam & ostentationem
tractes in mulierum aut imperitorum coetu. Hos enim
judices, arbitrosque habebis: nec te applicabis ad ge-

Homines vitrei.

nus illud sapientum è schola, gravium hominum & cer-
vice dura, ne futile vitrum cum fonitu dissiliat. Quod
si necessitate aut casu aliquo in illos incurres, non comi-
nus & presso pede dimicandum, sed eminus & quasi
fugiendo; ictus non clypeo excipiendi, sed vitandi levi
declinatione. Joci, sales, acute dicta, sic tanquam ja-
cula in adversarium effundenda per vices. Denique in
garrulitate adversus sapientiam, in cavillatione adver-
sus æquitatem, in audacia adversus constantiam præsi-
dium quærat; numerus in suffragiis spectetur non pon-
dus & gravitas; si vincere non potes ratione, vince cla-
moribus. Argumentum enim victoriæ est, iudicio ple-
bis, nolle cedere.

Homines mixti.

Sunt qui virtutes aliquas, sic tanquam aurum stan-
no vel ære, admixtas habent pluribus vitiis. Nam
nec fulgor ingenii, nec sonus verborum, nec rerum
pondus & gravitas, nec forma denique & quasi cha-
racter honestatis illis deest. Atque hi quidem, primis
in congressibus, rapiunt in amorem & admirationem
sui cunctos. Jocantur cum urbanis venuste, cum acu-
tis disputant subtiliter, graviter cum sapientibus disse-
runt, ornate loquuntur cum disertis, nugantur etiam
& ineptiunt cum otiosis suavissime: nam inter libera-
les hujus sæculi disciplinas, dominatur ars quædam &
scientia nugandi, cui natio tota elegantiorum vehe-
menter studet. Verum iste fulgor ingenii & character
doctrinæ, deteritur usu & tractatione frequenti: pro-
ditque continuo pallor, vel rubor etiam ex longa fa-
miliaritate offusus, mixturam metallorum. Peritos cer-
te qui iudicio acri, sic tanquam Lydio lapide cuncta ex-
plorant, & ad libellam examenque veritatis exigunt,
latere vitium diu non potest. Qua igitur ratione, pro-

babuntur in vulgus adulterini nummi & pretium obtinebunt? Nempe si cum eodem bis sermones non conferent, si crebro sedes & familiaritates mutabunt, si circumferent varia in loca merces suas, si novi semper & ignoti venient in coetus & circulos. Laudabuntur enim ab omnibus, quamdiu spectandos se præbebunt ex parte tantum & quasi in transitu. Nam acuetur desiderium, non afferetur satietas; cum in eo quod patebit, satis erit ad laudem, non satis ad censuram. Imo bona quæ cernentur hoc modo, sient adhuc majora expectatione latentium plurimorum: & quia caput auratum erit, facile credentur cæteræ quoque statuæ partes, eodem metallo constare. Quam enim multa supplet ignorantio & imbecillitas humanæ mentis! Sæpe ea magnis imperatoribus pro exercitu fuit. Terruerunt hostes suos opinione virium, quas non haberent; & hac arte raptuere victoriam, quam in campo & in acie ne optaturi quidem sine temeritate summa fuerant. Ita quæ semel & in transitu solum videntur, sic occupant oculos imagine sua & fulgure præstinguunt, ut spatium ad singula spectanda non relinquunt. Hæret species virtutis sola; & mens omni ope persuadere sibi studet, nihil in eo quem mirabatur residere vitii: ne si hoc admittat, errorem ipsa suum agnoscere, & damnare iudicium videatur.

Atque hæ sunt fraudes & insidiæ quæ tenduntur, ab aucupibus laudis & existimationis, auditores; non omnes tamen; quis enim complecti singulas dicendo possit? ac ne graviores quidem fortasse, vel magis odiosæ. Consulto enim eos prætermisi, qui magnis flagitiis ac sceleribus nobilitatem quærunt, qui violatione sacrorum, qui oppugnatione religionum, qui aper-

ta professione impietatis, qui legum humanarum divinarumque contemtu, qui perfidia, qui proditione, qui calumniis, qui turpitudine vitæ, qui moribus corumpendis, prædicari de se ac nominari volunt: quos utinam rariores ferret hæc ætas, aut certe nullos sinu in suo latere Gallia pateretur!

Restabat ut quod tertio loco proposueramus, de exitu & fine hujus artis aliquid à nobis diceretur. Sed profecto non est ea difficilis conjectura & divinatio. Quis enim, si severa interpretatione juris, si scopo & intentione legum, si comparatione factorum similium, si injuriarum æqualitate, si præjudicio denique quodam communis sensus rem definiat, non eandem illi quam latrociniis, quam præstigiis, quam monopolis, quam monetæ corruptioni fortunam augeret? Ego verò cum insidiatoribus illis famæ, agam paulo remissius: nec si vos ex veteri formula interrogem, auditores, quid censeatis; aliter credo esse opinaturos. Dabunt tamen illi pœnas & quidem meritis suis congruentes. Contemnentur à vobis, ridebuntur à sapientibus, ejicientur cum probro è cœtu ac societate honestorum hominum. Vel si suæ fortasse ætati imponere, ac fucum facere aliquandiu potuerint, ad posteros certè cum nota infamiæ perpetua traducentur.

Quanquam, ut verè loquar, præreptæ per vim aut ambitum gloriæ, rei esse nullo modo videntur. Non enim cadit in sordidas ac fraudulentas mentes, tam excellens munus, quod solis virtutibus ac præclare factis debetur, solis tribuitur. Quid enim aliud cogitant homines, cum prædicatione sua quempiam efferunt, & publico elogio dignantur? Nempe justos honores tribuere virtuti, ac debitum cultum volunt. Hoc præ-

mium, hanc coronam laboris atque meritorum, flagitiis, obscœnis artibus, turpissimæ nundinationi, conspirationibus clandestinis numquam decrevere. Qui igitur admirationem vulgi, & popularem auram aucupantur, qui famam & existimationem insidiosè captant; ii magno labore contendunt, ut seipsos inducant in fraudem. Illud enim sequuntur, quod teneri per vim non potest: illud auferre cupiunt, quod ut suum sit, pendet ex iudicio & voluntate sapientum. Gloria enim libera res est, sui que juris. Non venditur, non mancipatur, non temere ab stultis & ignaris hominibus distrahitur. Fugit illa elabiturque è complexu turpium procorum, iisque umbram solummodo & inane sui simulacrum relinquit: quo sane licet ad ludibrium suum fruantur. Hanc enim felicitatem non invidemus ipsis: nec gloriam, quæ cum virtute conjuncta non sit, ad nos unquam putabimus pervenire.

Hanc tu veram solidamque gloriam jure possides, ecclesiæ princeps illustrissime: quam etsi infra excelsitatem animi tui semper duxeris; non poterat illa tamen non affectari virtutes tantas, si suo ipsa decori consultum vellet. Et quamvis tuorum magnitudinem non adæquet meritorum: plurium tamen una potest, vel dignitati vel ambitioni sufficere. Nobilitati antestas præclarissimis hujus ordinis insignibus: inter ecclesiæ principes tenes primatum: in coetu doctorum, & illo sapientiæ quasi regno dominaris: oratores sacri, eloquentiæ illius lenis & flexanimæ, imperium tibi deferunt. Hæc tua laus, hæc gloria est: quæ si propriæ dignitati, si præclaris artibus tuis, si iudicio omnium bonorum, si communibus Galliæ votis non deerit, ad vetera illa ornamenta, novum etiam brevi splendorem adjunget.

Gg iij

Creatus est deinceps Archiepiscopus Parisiensis, Dux & Par Franciæ.

Neque nos alibi eandem gloriam quæremus, præsi-
des illustrissimi, senatores amplissimi, quam in augu-
stissimo vestro ordine; hoc est in domicilio virtutum,
in solio æquitatis, in sacrario honoris, in templo ma-
jestatis. Transit illa quidem aliquando per ordines cæ-
teros, & quasi vagatur; domestica curiæ est & con-
tubernalis. Commodat aliis splendorem suum; vesi-
galem eum vobis debet. Ornat alibi virtutes; hic or-
natur à vestris. Neque enim ex purpura & infulis, &
insignibus cæteris amplissimi magistratus, tantum in
vos derivare potest; quantum ipsa trahit ex sapientia,
integritate, constantia vestra dignitatis. Maneat igitur
illo in gremio libertatis, ut cum disertissimo senatore
loquar, tuta adversus impostorum fraudes atque insi-
dias; rideat inde calumniæ petitiones & assultus; ocu-
los & dentes contemnat invidiæ; in conscientia deni-
que magnorum erga patriam, erga regem, erga reli-
gionem ipsumque Deum, meritorum; ubi nata, ubi
adulta, ubi perfecta est, feliciter conquiescat.

